

УДК 316.74:001](477)

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО СУПЕРЕЧЛИВИХ АСПЕКТІВ ФАХУ НАУКОВЦЯ

Л. Ю. Куземська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, 79000, Україна,
evanescio@ukr.net*

У статті на матеріалі авторського соціологічного дослідження проаналізовано макро- та мезорівневі соціально суперечливі аспекти фаху науковця в оцінках студентів, аспірантів та викладачів ЛНУ ім. І. Франка. Зокрема, розглянуто матеріальну та статусну оцінки фаху вченого в сучасному українському суспільстві, формати поєднання дослідницької та викладацької праці, особистісні, гендерні та вікові аспекти наукової діяльності. Зроблено висновок про подібності та відмінності в образі соціальних проблем фаху вченого серед опитаних груп.

Ключові слова: науковці, наукова діяльність, соціальні проблеми.

Інформаційна ера вимагає підвищеної уваги до шляхів виробництва нового знання та інформації, тому проблематика ефективності вітчизняної науки є важливою. Її сучасний стан є досить складним як через низку матеріально-технічних, фінансових, інформаційних та кадрових труднощів [1, с. 76–78], так і через маргіальність проблематики функціонування та розвитку інституту науки у вітчизняному публічному дискурсі¹. Як наслідок, низька оплата праці, падіння престижності фаху науковця, еміграція². Концентрованим виразом соціальних негараздів є зниження соціального благополуччя суспільства, відображене, зокрема, 85-ю позицією у рейтингу рівня людського розвитку за 2009 рік [4]. Відповідно постає питання про те, наскільки таким становищем задоволені вітчизняні вчені, чи вдається їм ефективно реалізувати свій науковий потенціал, працюючи у таких умовах. З іншого боку, важливим є і дослідження оцінки їхньої діяльності суспільством; особливо нас цікавить студентство, яке гостро відчуває потребу у перспективній спеціальності та, поряд з цим, найбільш критично оцінює діяльність своїх викладачів-науковців, з якими щодня контактує.

Серед сучасних українських вчених, які займаються темами, дотичними до проблематики соціального становища науковців, можна назвати К. Міхайльову, С. Вовканича, О. Астахову, А. Ніколаєвську, І. Попову, В. Пилипенка. Проте загалом кількість публікацій з теми в спеціалізованих соціологічних журналах [5] є невеликою,

© Куземська Л. Ю., 2010

¹ Згідно з даними соціологічного дослідження, проведеного методом омнібусу “Громадська думка в Україні-2006” Інститутом соціології НАН України, 80% опитаних нічого не знали про досягнення і роботу НАН України [2].

² В. Трохимець наводить дані, що лише за період з 2001 до 2007 рр. з України емігрувало 122 докторів наук та 634 кандидати наук [3].

що свідчить про теоретичну актуальність тематики, а щодо практичного значення роботи, то на основі соціологічних досліджень можна виявити основні стримуючі чинники для “омолодження” наукових кадрів, глибше осмислити потенційні шляхи стимулювання праці вчених через розуміння соціальних перешкод у їхній професійній діяльності.

Метою роботи є: компаративний аналіз соціально суперечливих аспектів фаху науковця в оцінках студентів, аспірантів та викладачів ЛНУ ім. І. Франка за результатами авторського соціологічного дослідження.

Завдання роботи: 1) на основі результатів соціологічного дослідження визначити ключові суперечливі аспекти у професійній діяльності науковців; 2) порівняти оцінки студентів, аспірантів та викладачів щодо виділених категорій аналізу, простежити елементи співпадіння/розбіжностей у судженнях; 3) зробити висновки щодо суб’єктивно найважливіших соціальних негараздів фаху вченого в сучасному українському суспільстві.

Об’єкт дослідження (за критерієм носія проблеми): студенти, аспіранти та викладачі ВНЗ України III–IV рівня акредитації. Об’єкт дослідження (за критерієм загальної проблеми): соціальні проблеми фахової наукової діяльності в сучасному українському суспільстві.

Предмет дослідження: порівняльна оцінка студентами, аспірантами та викладачами ЛНУ ім. І. Франка соціально суперечливих аспектів фахової наукової діяльності в сучасному українському суспільстві.

Методи дослідження. Робота ґрунтується на триангуляції якісних (напівструктуровані інтерв’ю із науковцями, аспірантами та студентами) та кількісних методик (опитування студентів). У відборі респондентів для інтерв’ю принципом відбору учасників були параметри статі, типу факультету та посади.

Тип факультету	Стать	Студенти	Аспіранти	Викладачі
Суспільно-гуманітарні	Чоловіча		2	1
	Жіноча	1		1
Природничо-технічні	Чоловіча	1		1
	Жіноча		2	1

Певна диспропорційність у представленні статей з різних факультетів дала змогу нам простежити, чи впливає цей чинник на відповіді респондентів поза стереотипною “фемінністю” суспільно-гуманітарних та “маскулінністю” природничо-технічних факультетів.

Під час проведення кількісного опитування респондентами було 100 студентів. Брали до уваги тип факультету (5 суспільно-гуманітарних та 5 природничо-технічних) та рік навчання студентів (тут для нас важливим було пропорційне представлення молодших (50 студентів) – перший та другий, і старших (50 студентів) – третій, четвертий і п’ятий курси, а не пропорційне представлення окремо кожного курсу). Обидва етапи опитування проводили у квітні 2009 року на базі Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Для зручності аналізу, на нашу думку, варто погрупувати згадані нашими респондентами соціально суперечливі аспекти фахової діяльності вчених у дві групи, залежно від рівня соціальної значущості цих питань: макро- та мезосоціальні аспекти.

Під **макросоціальними аспектами** ми маємо на увазі на загал оцінку фаху науковця в сучасному українському суспільстві. Ця група містить, на наш погляд, проблему **матеріальної винагороди за наукову працю** та її престижність у соціумі.

Перший виділений нами аспект викликав в усіх трьох опитаних груп схожі оцінки. Студенти, до прикладу, вважають, що наукова діяльність може забезпечити лише базові потреби, але не високий рівень життя [6], оскільки “на нього треба працювати більше 10 років або шукати кращу роботу чи відкривати щось своє” [7]. Дані кількісного опитування показали, що все ж таки цей фах може забезпечити згадану потребу (баланс позитивного/негативного становить +11 %¹ [8]). Цікавим натомість є розподіл за факультетами: природничо-технічні значно більше впевнені, що цю потребу можна задовольнити порівняно із суспільно-гуманітарними (+20,4% та +2,2% відповідно). До того ж, студенти молодших курсів (перший та другий) також вище оцінюють можливість науковців у задоволенні потреби у гідному матеріальному становищі на відміну від старшокурсників (+34,3% та -8,3%). На нашу думку, це пов’язано з тим, що природничо-технічні спеціальності є більш прикладними та можуть приносити матеріальний дохід у вигляді патентів, поєднання наукової діяльності із виробничою.

Аспіранти також вважають, що “український науковець, який працює в межах України на якійсь державній роботі, не те, що матеріально себе забезпечити не може, а він не може дозволити собі елементарного – речей, які йому потрібні для його ж таки діяльності” [9], усі відзначають, що наукова праця ґрунтується на ентузіазмі [10] та романтичності. Науковці виживають за рахунок іноземних грантів, підробітків та поєднання наукової роботи з іншими видами діяльності [9]. Знову ж таки відзначають також різницю у профілі науки: науковці-техніки мають більше можливостей [10].

Викладачі згадують проблему слабкої матеріально-технічної бази: “В нас можеш запланувати собі, що захочеш, але виконати то дуже трудно, тому плануєш те, що зважаючи на наші матеріальні можливості, ти можеш зробити” [11], відзначають також залишковий метод виділення грошей на науку, яка “ніколи не була тим місцем, де зароблялися гроші” [12], а працювати в науці залишилися переважно лише ентузіасти. Також вчені схильні вважати, що гуманітарною наукою не заробиш не життя, а от технічні професії можуть поєднувати наукову роботу і заробітчанство [13]. Отож, як бачимо, усі опитані групи вважають матеріальний аспект оцінки суспільством наукової діяльності досить проблематичним, особливо для науковців гуманітарного профілю.

Другий аспект макросоціальної складової – **статусна оцінка суспільством фаху науковця** – містить у собі проблему його престижності в українському суспільстві та авторитетність наукової спільноти.

На думку студентів, наукові ступені в нас зараз пов’язані із адміністративною тягачиною та навіть корупцією [6]. “Вони мають вартість тільки в середовищі тих осіб, які в тому щось розуміють” [6], а загалом на наукову діяльність у нашому суспільстві взагалі не зважають [7]. Дані опитування показали, що потреба у швидкому кар’єрному зростанні науковців, на думку студентів, може бути задоволеною (+9,3%), великою мірою цю тезу підтримують студенти суспільно-гуманітарних факультетів (+23% до -4,1% на

¹ Тут і далі саме цей показник буде подаватися для вираження думок студентів.

природничо-технічних), студенти молодших курсів по відношенню до старших курсів (+17,1% до +2%). Дещо парадоксально, але у той же час студенти підтримали тезу про те, що наукова діяльність забезпечує повагу та високу оцінку діяльності вчених з боку оточуючих (загалом +33,4%). Лідерами підтримки є студенти природничо-технічних факультетів (+39,2% до +27,7% у суспільно-гуманітарних), а також старшокурсники (+43,5%) у порівнянні до +22,5% у студентів молодших курсів. Бачимо, що студенти молодших курсів більше орієнтовані на статусні досягнення у науковому співтоваристві вчених, а старших курсів – на престиж та авторитет у суспільстві.

Аспіранти вважають, що пересічні люди оцінюють професію науковця лише з матеріальної точки зору, що зумовлює її загальну низьку оцінку¹. Натомість наукова діяльність оцінюється позитивно тими людьми, які розуміють її важливість, переважно це лише найближче оточення науковців [10]. Кар'єра для них не може бути самоціллю, оцінювати людину треба за її здобутками². Також відзначається той факт, що в українському суспільстві багато звань є “липовими”. Натомість людині потрібне “живе визнання”, тобто те, наскільки її думки та праці потрібні суспільству [9]. З іншого боку, частина вважає, що наукові ступені є невід'ємною частиною статусу людини, який є гарантом її позиції серед інших викладачів [14], він швидше функціональний і відкриває можливості для реалізації подальших наукових планів. Прозвучала також думка, що “якщо запитати пересічну людину, професор для неї сприймається як щось таке, як своєрідний ідеал” [15].

На думку викладачів, професія науковця в суспільстві споживання не оцінюється взагалі, оскільки є малоприбутковою, а відповідно і ціниться низько (“Колись перед професором в коридорі трепетали, доцентів шанобливо давали дорогу, а зараз доцент вважає, щоб його не затоптали студенти в коридорі” [12]), але справжнім науковцям це не перешкоджає: “Той, хто хоче займатися наукою, то і піде в науку і його нічого не стримає. А науковці, по-перше, ніколи не були багатими людьми, по-друге, вони ніколи і не прагнули до того, щоб бути надзвичайно багатими, вони прагнули робити науку” [11]. Попри все, наукове середовище і далі високо оцінює кар'єрне зростання, оскільки воно засвідчує роки наполегливої праці. Наукові ступені є дуже проблемною темою, оскільки, з одного боку, можуть дати можливість обіймати певну посаду, отримувати вищу зарплату, “але в той же час всі знають, бачать багато прикладів, коли публічна особа чи то політик, чи то якийсь діяч може бути двічі доктором, тричі професором

¹ “Справді більшість людей вважають: “Навіщо працювати науковцем? Кому це потрібно? Це ж нікому не потрібні” [9], “Кому не скажу, що навчаюсь в аспірантурі, то чую у відповідь: “Для чого? Навіщо? Якби пішла десь працювати, заробляла би пристойно, а ти вчишся. Ти якась не така” (*смiх*). Тобто люди дуже дивуються, коли поступаєш в аспірантуру” [10].

² “Люди, які роблять кар'єру – це метелики-одноденки: досягають фінансового становища і такою мірою використовують науку для того, щоб заробити гроші чи славу. Їхне ім'я творить ті самі гроші, славу, яка потрібна для сьогоденних потреб. А наука тим споріднена з мистецтвом, з тим, що є вічне, наукові досягнення є актуальними для всього суспільства і, думаю, що мотив ставати науковцем заради того, щоб здобути кар'єру, він є трішки нечистим” [9].

ще й академіком і невідомо якої академії. І такі явища насправді знецінюють вартість тих усіх звань і ступенів, і все коли це робиться заради публічності, престижу, популярності, не знаю чого” [12]. Що стосується кар’єрного зростання, то його дуже добре забезпечує радянська система вищої освіти із великою кількістю шаблів і пройти їх потрібно (“...якщо вже поставив собі за мету займатися власне у цій сфері, то вже нормальна людина ставить собі за мету досягнути якнайбільшого в тому занятті, чим вона займається” [13]).

На нашу думку, такі оцінки свідчать про те, що академічна спільнота визнає падіння престижу наукової діяльності у суспільстві, усвідомлює внутрішні та зовнішні причини таких процесів, що пов’язані як із дисфункційними моментами у діях самих вчених, так і інших соціальних акторів. Попри це, традиційні засоби схвалення та визнання наукового внеску особи залишаються для вчених важливими, хоча б тому, що ціняться у їхньому професійному середовищі.

До **мезосоціального рівня** соціально суперечливих аспектів фаху вченого ми відносимо стосунки всередині самого наукового та академічного співтовариства, поєднання вченими приватного та професійного життя, гендерний та віковий аспекти їхньої діяльності.

Оскільки ми опитували аспірантів та викладачів ВНЗ, то нас зацікавило питання формату **поєднання наукової та викладацької діяльності**, що, як ми припускали, є доволі складним через часо- і трудоемкість обох видів праці та можливих випадків неспівпадіння поміж “науковим шляхом” особистості та її “педагогічним талантом”.

Погляд студентів на тезу про те, що доброму науковцеві важко бути хорошим викладачем, має незначну підтримку лише серед студентів суспільно-гуманітарних (+12,5%) та старшокурсників (+6,5%), менше схильні погоджуватися з ним студенти молодших курсів (-2,1) та студенти природничо-технічних факультетів (-8,2%). На думку опитаних студентів, викладачем бути корисно, оскільки одразу ж можна бачити свої певні помилки, хоча також їх можна і спокійно розділяти, оскільки не кожен хоче чи може бути педагогом [7].

Усі аспіранти вважають, що не обов’язково хороший науковець є гарним викладачем, оскільки може не володіти потрібними якостями: вмінням викласти свої думки в усній бесіді, вміння спілкуватися із студентами [15] або просто не розуміти своєї педагогічної цілі [9]. Натомість, попри традицію поєднання цих двох видів діяльності, вони можуть реалізувати себе в інших сферах [14]. Крім того, аспіранти зазначають, що система вищої освіти накладає на науковців забагато годин педагогічного навантаження, і в результаті у них залишається менше часу на саму наукову діяльність [15]. Позитивними сторонами поєднання викладацької та наукової діяльності аспіранти вважають здобуття корисного досвіду (можливість вести лекції, брати участь у науковій діяльності кафедри), а також можливість комунікувати із студентами [10]. Останні повинні створювати потребу для викладача займатися науковою діяльністю, щоб постійно вдосконалюватися, бути “свіжим” та допомагати студентам задовольняти їхні інтелектуальні запити [9]. На загал аспіранти зазначають, що “якщо бути перфекціоністом, то треба намагатися бути і викладачем, і науковцем” [14], “викладанню аж ніяк не зашкодить наукова діяльність, зовсім навпаки, а науковій діяльності викладання також, бо це тільки дає можливість комусь якось передати те, що ти робиш” [9].

Викладачі також вважають, що автоматичної залежності поміж поняттями “добрий науковець” та “хороший викладач” немає, проте науковцеві не можна замикатися виключно на науковій роботі (“може бути наука без викладацької діяльності, але все-таки викладачі мусять займатися наукою, тобто рівень підготовки і знань потрібен” [16]). Викладачі також відзначають і внесок студентів у розвиток науковця, саме вони “йому не дадуть закиснути, весь час будуть стимулювати його до нових бажань” [11]. Один із респондентів навів цікаве порівняння між звичайним викладачем, який “бігає по колу”, викладаючи матеріал з року в рік, і науковцем-викладачем, який рухається “по спіралі”, “щоразу виток намагається прокласти вище і краще, по-перше, щоб самому було цікаво, по-друге, щоб не відставати від того, що діється в світі” [12], він також наголосив на тому, що необхідно шукати “золоту середину”.

На наш погляд, такі до певної міри ідеалізовані моделі поєднання обох видів діяльності в уявленнях усіх опитаних груп пов’язані з тим, що місцем їхнього навчання і праці (актуальної чи потенційної) є університет, а, отже, і повсякденний досвід та приклад колег і викладачів спонукають їх багато в чому переймати саме таку модель “науковця-педагога” як оптимальну.

Ще одним соціально суперечливим аспектом є можливість *поєднання професійної діяльності та повноцінного особистого життя* науковцями, оскільки, як зазначила одна із респонденток, “то людина не для життя” [11], яка потребує розуміння з боку оточуючих.

Дані опитування показують, що студенти не підтримують тезу про те, що наукова діяльність може забезпечити задоволення потреби у гармонійному поєднанні професії та сім’ї (-16,7%). Курс не впливає на ці думки, лише факультет, студенти природничо-технічних спеціальностей більш песимістичні (-28,4% до -14,9% на суспільно-гуманітарних факультетах). Студенти вважають, що все залежить від того, яку мету перед собою ставить людина, тоді вона і визначає для себе пріоритети, хоча “в ідеалі все мало би бути в комплексі” [6].

На думку аспірантів, “науковець – це цілком благополучна людина” [9] і власне наукова діяльність жодних більших проблем не створює, якщо людина вміє швидко і вміло себе переорієнтовувати з сім’ї на роботу і навпаки [14] і може поєднувати їх [10]. Також відзначається те, що не можна “зацикловати” себе лише на науці, бо це призводить до виснаження [15].

Думки викладачів-жінок є неоднозначними, зокрема, одна вважає, що без сумніву проблеми у поєднанні цих двох сфер життя існують: “Ти не можеш повністю віддати себе своїй сім’ї, тому що тобі на завтра треба приготувати лекцію, студенти ставлять експеримент, до того ж ти ще обіцяла підшукати їм статті. Тому додому прийшов, покрутився, і то так нашвидкуруч, а вже після дев’ятої-десятої години знову сідаєш за свою роботу. Така ж ситуація і в суботу, і в неділю” [11]. Чоловіки-викладачі мають різні думки з цього питання. Дехто вважає, що це жодним чином не впливає [12], інші натомість схильні вважати, що це створює численні проблеми, оскільки доводиться працювати також і вдома в позаробочий час [13].

Як бачимо, питання поєднання кар’єри та сім’ї гостро пов’язане із необхідністю бути гнучкою особистістю, яка вміє швидко переорієнтовуватися з одного середовища

на інше, планувати та максимально ефективно використовувати свій час, що, на нашу думку, вимагає від науковців, особливо жінок-науковців, неабияких зусиль. Саме тому ця проблематика тісно пов'язана із питанням не лише розподілу подружніх ролей у сучасній українській сім'ї, але і з можливою *гендерною дискримінацією у фаховій науковій діяльності*.

Наша гіпотеза про те, що жінки-респонденти більш критично оцінюють науку як професію, де чоловіки та жінки мають рівні шанси для власної соціальної самореалізації, натомість чоловіки не бачать впливу гендерного чинника на досліджуване явище, повністю підтверджується щодо власне професійного аспекту, але варто зробити серйозну ремарку стосовно того, що побутовий та соціально-стереотипний чинник щодо жінки як того члена сім'ї, який має більше приділяти часу сім'ї, серйозно впливає на її можливості присвячувати себе і свій час науковій діяльності. На думку студентів, для жінки це завжди якийсь вибір поміж кар'єрою і сім'єю, але при вдалій організації власного часу це можна поєднати [6].

На думку хлопців-аспірантів, чоловіки і жінки мають абсолютно рівні права у сфері професійної діяльності: "так само, як не може присвячувати час сім'ї чоловік, з такими самими успіхами може не присвячувати час сім'ї жінка" [9], єдиною проблемою може бути те, що жінка відчуває на собі суспільний тиск через те, що вона не приділяє достатньо часу сім'ї [15]). Натомість дівчата-аспірантки відзначають, що чоловікам легше при влаштуванні на роботу на кафедрі чи при поступленні в аспірантуру, оскільки більше потрібні викладачі-чоловіки [10, 14]. Ще одним цікавим аспектом є те, що в уявленнях дівчат-аспіранток чоловіки менш зацікавлені у такій роботі та менш охоче залишаються в аспірантурі [10, 14] через низьку заробітню платню і через те, що "хлопці тут суто від армії втікають, а дівчата вже більше за покликанням..." [10]. На думку усіх аспірантів, жінка-науковець сприймається цілком нормально і так само, як і чоловік-науковець [10, 15].

Викладачі-жінки зазначають, що різниці між чоловіками і жінками у сфері професії немає, є лише проблеми побутового характеру, які перешкоджають жінці повноцінно віддаватися науці [11], інша вважає, що тут взагалі немає місця гендерному аспекту, максимум – це певні соціальні перешкоди, але не професійні [16]. В оцінці жінок-науковців чоловіки-викладачі також неодностайні. Одні вважають, що особливих відмінностей немає, а все залежить лише від здібностей, наполегливості, працьовитості жінки-науковця [12]. Інший респондент натомість зазначає, що жінка має більше часу приділяти сім'ї, але в сфері кар'єрного зростання у чоловіків та жінок цілком рівні можливості [13].

Отже, на думку респондентів, гендерний аспект у діяльності вчених є важливим лише як другорядний чинник, що опосередковано впливає на професійну діяльність жінки як науковця.

Останнім цікавим для нас соціально суперечливим аспектом фахової діяльності вчених був *вплив віку науковця на його продуктивність*. На думку студентів, вік не впливає на наукову діяльність [6, 7]. Аспіранти вважають, що в молодому віці продуктивність є вищою, оскільки в людини більше сили, а з віком людина втрачає цю енергійність [15], і тоді лише необхідність підштовхує її до того, щоб далі займатися

наукою для підтримання свого статусу. У старшому віці значно більше часу в людини починає забирати сім'я [14]. Деколи також в старшому віці людина вважає, що багато зробила, що обертається зниженням якості її діяльності, уявлення про те, що їй вже можна “халтуру гнати” [9].

Кардинально протилежні думки мають викладачі. На їхній погляд, ситуація є оберненою: в молодому віці продуктивність менша, бо вони проходять процес наукового становлення, збирають матеріал, а старшого віку науковці володіють базою, фундаментом, на якому вони будують концепції, теорії [16], тим рівнем та об'ємом знань достатнім для того, щоб “сісти собі за кафедру, спертися і продумати якусь хорошу ідею” [13]. “Молодим багато можеш – мало знаєш, в зрілому віці людина, буває, ну, може, не такий вже свіжий розум, але тим не менше є досвід, великий багаж знань, ідей і розуміння, що треба робити, як треба робити. Кожен вік свої плоди приносить” [12]. У поважному віці зростає також ефективність педагогічної діяльності [16]. Хоча варто зауважити, що ми не опитували науковців віком понад 50 років, тож можна пробувати робити певні оцінки лише щодо молодих науковців, які ще не можуть порівняти власних наукових досягнень у різні періоди наукової творчості.

Проблематика вікових груп науковців є важливою, на наш погляд, в Україні, оскільки гостро стоїть проблема “омолодження” наукових кадрів, а також і тому, що вітчизняна система інституту науки є достатньо забюрократизованою, тому молоді науковці часто не мають змоги швидше отримати визнання, аніж це передбачено офіційними постановами [17, с. 21].

Необхідно також зазначити і такі соціально суперечливі аспекти, які були згадані лише опосередковано, проте вони також важливі для нашого розуміння стану вітчизняної науки. Це, наприклад, те, що молодий науковець може мати певні перепони від старшого покоління, несприйняття науковою спільнотою його ідей, що потенційно може впливати на його моральний та психологічний стан [15] або також чинник системи, яка не сприяє достатній науковій мобільності кадрів [13].

Отже, усі опитані групи мають досить скоординовані оцінки соціально суперечливих аспектів фаху науковця, особливо у питаннях матеріальної та статусної оцінки суспільством наукової діяльності, педагогічної та дослідницької праці, гендерного чинника в академічній діяльності. Певні відмінності ми простежили лише в оцінках формату поєднання кар'єри і професії у житті науковців, вікових аспектів їхньої наукової діяльності. На нашу думку, такий порівняльний аналіз дає змогу створити узагальнений образ фахової праці вченого в середовищі університету та простежити, які саме аспекти стримують студентів обрати “шлях в науку”.

-
1. *Кушерець В.* Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій / В. Кушерець. – К. : Знання України, 2004. – 248 с.
  2. *Мартинюк І.* Особливості колективних уявлень населення щодо ситуації в національній науці / І. Мартинюк // Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг / за ред. д-ра. екон. н. В. Ворони, д-ра. соц. н. М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2006. – С. 292–299.

3. Трохимець О. Еміграція наукових кадрів України та шляхи її мінімізації / О. Трохимець. – Режим доступу до сайту: <http://www.nbu.gov.ua>.
4. Human Development Report 2009 — HDI rankings. — Режим доступу до сайту: <http://hdr.undp.org/en/statistics/#>.
5. Мартинюк І., Соболева Н. Академічна наука у громадській думці та в оцінках експертів / І. Мартинюк, Н. Соболева // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №1. – С. 135–152.
6. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 9 квітня 2009 року з Шан Мар'яною.
7. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 23 квітня 2009 року з Хорозом Романом.
8. Зведені таблиці результатів кількісного статистичного опитування студентів Львівського національного університету ім. Івана Франка, проведеного 13 – 20 квітня 2009 року.
9. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 9 квітня 2009 року з Ільницьким Данилом.
10. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 9 квітня 2009 року з Анісімовою Наталею.
11. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 14 квітня 2009 року з Максимів Дарією.
12. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 22 квітня 2009 року з Ярошко Сергієм.
13. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 13 квітня 2009 року з Чумою Богданом.
14. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 10 квітня 2009 року з Кірієнко Юлією.
15. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 9 квітня 2009 року з Тарнавським Романом.
16. Матеріали авторського інтерв'ю проведеного 16 квітня 2009 року з Четверіковою Ларисою.
17. Україна модерна. Стандарти і академічне середовище. Київ–Львів : Критика, 2007. № 12. – 410 с.

COMPARATIVE EVALUATION OF THE SOCIALLY DISPUTED ASPECTS OF SCIENTIST CAREER

L. Yu. Kuzemska

*Ivan Franko University of L'viv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
evanESCO@ukr.net*

The article analyzes socially disputed aspects of being scientist in modern Ukrainian society in macro and middle-range social levels according to the results of the author's sociological survey. The main goal was to compare the opinions of students, postgraduate students and professors of Lviv Ivan Franko National University on this topic. Especially the problems of financial evaluation and social status of the scientific work were described, also as personal, gender, age and pedagogical aspects of being scientist.

Key words: scientists, scientific work, social problems.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО ПРОТИВОРЕЧИВЫХ АСПЕКТОВ ПРОФЕССИИ УЧЕНОГО

Л. Ю. Куземська

*Львовский национальный университет имени Ивана Франка,
ул. Университетская 1, г. Львов, 79000, Украина,
evanESCO@ukr.net*

В статье на материале авторского социологического исследования проанализировано макро- и микроуровневые социально противоречивые аспекты профессиональной научной деятельности в оценках студентов, аспирантов и преподавателей Львовского национального университета имени Ивана Франка. В частности рассматривается материальная и статусная оценка профессиональной научной деятельности в современном украинском обществе, формы совмещения исследовательской и преподавательской работы, гендерные и возрастные аспекты научной деятельности.

Ключевые слова: социальная самореализация, научная деятельность, социальные проблемы.

*Стаття надійшла до редколегії 17.04.2010
Прийнята до друку 12.06.2010*